

1. Quines diferències hi ha entre *cultura* i *àrea cultural*?

Amb el mot cultura ens referim al conjunt de tradicions i formes de vida d'un poble, mentre que l'àrea cultural engloba diferents cultures que comparteixen uns aspectes determinats.

2. Esmenta sis cultures de l'àrea cultural europea.

Resposta oberta perquè en podem esmentar moltes de diferents.

3. Què s'entén per *procés d'aculturació*? Posa'n un exemple.

L'aculturació és la pèrdua dels trets propis d'una cultura, substituïts per d'altres procedents d'una cultura diferent. Els exemples que en pot posar l'alumnat són múltiples.

4. Esmenta alguns dels fets històrics del segle XX que van comportar el naixement de nous estats.

La Primera Guerra Mundial del 1914-1918, el procés de descolonització emprès entre 1955-1975, la crisi dels règims socialistes de l'Europa Oriental i l'URSS produïda entre 1989-1991.

5. Quin és l'origen del tipus d'Estat actual?

El concepte actual d'Estat, amb una sobirania territorial molt ben definida i unes fronteres ben delimitades es va formar a Europa al llarg de l'Edat Moderna, amb el naixement de les monarquies absolutistes, i es va refermar amb la Revolució Francesa i la Revolució Industrial.

6. Localitza en un mapa polític del món les fronteres contractuals que segueixen un meridià o un paral·lel. Digues de quin meridià o paral·lel es tracta en cada cas i quins estats separa.

L'alumnat pot localitzar fronteres contractuals de traçat geomètric a diverses zones del món, especialment entre els estats que es troben a l'entorn del desert del Sàhara o a la península Aràbiga.

7. Classifica els diferents tipus de fronteres que podem trobar.

Els diferents tipus de fronteres que podem trobar són: fronteres naturals, fronteres nacionals i fronteres contractuals.

8. Què són les aigües territorials d'un Estat?

Les aigües territorials d'un Estat són l'espai marítim de 12 milles, a partir de la línia de costa, sobre el qual té una sobirania exclusiva.

9. Per què els estats necessiten pertànyer a organitzacions supraestats d'abast mundial?

Aquesta necessitat és deguda a l'escassa extensió o la poca població de la majoria dels estats actuals. Aquest fet fa impensable qualsevol plantejament d'autosuficiència o d'aïllacionisme i obliga els estats a cercar la cooperació a escala regional o mundial.

10. ¿A partir de quina data van començar a proliferar les organitzacions internacionals?

A partir de la fi de la Segona Guerra Mundial, el 1945.

11. Quins tipus d'organitzacions regionals hi ha? Posa'n exemples.

D'organitzacions regionals en podem trobar d'econòmiques, com el MERCOSUR; de seguretat, com la UEO; de polítiques, com la UA; i, ideologicoculturals, com ara l'OCI.

12. Defineix línia fronterera i regió fronterera.

Línia fronterera és la línia imaginària que separa dues zones territorials. La regió fronterera són els territoris propers a la línia fronterera.

13. Quines conseqüències econòmiques pot tenir l'existència d'una frontera? Posa algun exemple que coneguis.

Una frontera tant pot ser una zona de ruptura econòmica, si trenca la unitat econòmica d'una regió i hi crea un buit d'activitats econòmiques, com pot ser una zona de dinamisme econòmic amb intercanvis comercials importants. Els exemples que pot esmentar l'alumnat són diversos i depenen dels seus coneixements geogràfics.

14. Defineix l'irredemptisme.

Es consideren irredemptisme dos fets polítics:

- L'aspiració d'un grup nacional a alliberar de la dominació estrangera qualsevol part del seu territori i formar un sol Estat.
- L'aspiració d'una minoria nacional que viu fora de les fronteres del seu país a unir-s'hi.

15. Per quins motius es fa la divisió territorial dels estats?

Habitualment els objectius d'una divisió territorial són que les directrius del govern arribin a la població el més ràpidament possible i que les polítiques de sanitat, defensa, ensenyament, recaptació fiscal, etc., siguin realment efectives.

16. Quins criteris se solen seguir a l'hora de dividir els estats territorialment?

Els criteris que se segueixen per fer la divisió territorial són històrics, culturals, econòmics, demogràfics i d'extensió territorial.

17. Què s'entén per *minorització*?

La minorització es produeix quan, dins un Estat, s'intenta repartir el territori d'una nació o una ètnia entre diferents entitats territorials per aconseguir que els seus habitants hi siguin minoria.

18. Quin és el percentatge d'estats on el grup ètnic majoritari no arriba al 95 % de la població?

En el 85 % dels estats actuals el grup ètnic majoritari no arriba a constituir el 95 % de la població.

19. Per què és important la divisió territorial en circumscripcions electorals?

La divisió territorial per circumscripcions electorals és important perquè pot influir decisivament en el resultat de les eleccions, ja que un mateix nombre de vots pot donar una distribució diferents d'escons segons els seus límits. Aquest fet és especialment rellevant en els sistemes electorals majoritaris.

20. Valora quines condicions de validesa, fiabilitat i plausibilitat compliria un indicador sobre béns de consum elaborat a partir de demanar a les primeres cinquanta persones que entressin en un hipermercat quants televisors tenen a casa.

La validesa, la fiabilitat i la plausibilitat d'aquest indicador són correctes, si l'objectiu és mesurar els béns de consum; però, la mostra de població està mal triada i no és estadísticament representativa.

21. Indica, segons la classificació donada, quin tipus de dades proporcionen cada un dels indicadors següents: automòbils per 1000 habitants, percentatge de cases amb aigua corrent, consum de proteïnes, percentatge d'analfabets, percentatge de dones que utilitzen anticonceptius, consum de kWh per habitant, índex d'envelliment.

Béns de consum: automòbils per 1000 habitants.

Salut: percentatge de cases amb aigua corrent.

Alimentació: consum de proteïnes.
Cultura: percentatge d'analfabets.
Població: percentatge de dones que utilitzen anticonceptius i índex d'envelliment.
Economia: consum de kwh per habitant.

22. Per què no poden ser absolutament fiables algunes de les dades dels indicadors socioeconòmics?

Les dades que faciliten els indicadors socioeconòmics no són absolutament fiables a causa de:

- defectes en la seva recollida a causa de desplaçaments de població, mala gestió de dades, etc.
- poca fiabilitat deguda a frau o engany en les declaracions de dades.
- que donen dades mitjanes però en cap cas ens diuen com està repartida la riquesa.

23. Quins són els indicadors del grau de benestar més utilitzats?

Els indicadors del grau de benestar més utilitzats són l'IDH, el PIB per PPA i la taxa de mortalitat de menors de 5 anys.

24. Quins indicadors poden mesurar millor el grau de benestar d'una societat? Per quins motius?

La resposta és oberta. L'alumnat hauria d'aportar una llista personal d'indicadors de benestar i justificar per què creu que mesuren correctament el benestar.

25. Què és l'IDH? A partir de quines dades s'elabora?

L'IDH (índex de desenvolupament humà) és un indicador compost en què es tenen en compte tres factors:

- el nivell de salut, mesurat per l'esperança de vida en néixer.
- el nivell cultural, representat per l'índex d'alfabetisme i el nombre mitjà d'anys d'estudi realitzats.
- el nivell de renda, representat pel PIB per PPA per habitant. ([veure apunts penjats al web](#))

26. Per què amb el PIB sol no n'hi ha prou per mesurar el grau de repartiment de riquesa d'una societat?

Perquè cal veure de quin percentatge de PIB poden disposar els diferents grups de població.

27. A quins llocs del món hi ha un repartiment més igualitari de la renda?

El repartiment relativament igualitari de la renda el podem trobar tant a països desenvolupats com a països subdesenvolupats. Els llocs on hi ha un repartiment més igualitari són els països europeus (Espanya i Polònia, per exemple), alguns països africans com Ghana i Costa d'Ivori, o algun d'asiàtic, com ara l'Índia.

28. Quan podem parlar de condicions de pobresa absoluta?

Podem parlar de pobresa absoluta quan hi ha: alimentació insuficient i insuficients nivells de salut i higiene; manca d'equipament personal de vestit; manca d'habitatge sòlid, amb serveis d'aigua potable, sanejament i electricitat; manca d'accés a l'educació bàsica; manca d'accés al transport públic o a serveis de comunicació i una falta de mecanismes familiars o socials per afrontar la vellesa, la malaltia o l'atur crònic.

29. Quina diferència hi ha entre malnutrició i fam? Quina proporció de la població mundial pateix malnutrició?

La malnutrició és una ingestió diària per sota de les 2350 calories; la FAO considera que la malnutrició no permet mantenir el pes de la persona ni realitzar una activitat lleugera. Es calcula que un 15% de la població mundial es troba en aquesta situació. La fam és una situació aguda de malnutrició que es produeix en un període curt de temps.

30. Quins indicadors utilitza l'OMS per mesurar el nivell de salut d'una població?

¿Coneixes altres indicadors que mesurin el mateix?

L'OMS utilitza quatre indicadors per mesurar el nivell de salut d'una població: la mortalitat infantil, l'esperança de vida, el pes en néixer i el pes per edats. Altres indicadors que mesuren el nivell de salut són la proporció de població amb accés a serveis sanitaris, el percentatge de nens vacunats, la taxa de mortalitat de menors de 5 anys, la quantitat de metges o infermeres per cada 1000 habitants i el nombre de llits d'hospital per cada 1000 habitants.

31. Quins són els quatre tipus de condicions en què es desenvolupa el treball infantil al Tercer Món?

El treball infantil als països del Tercer Món es desenvolupa en quatre tipus de condicions: en l'àmbit familiar, en el treball assalariat, en règim de servitud i en els treballs marginals.

32. Per què és difícil de calcular la participació real de la dona com a força de treball en el total de la producció econòmica de molts països?

Perquè es consideren població no activa moltes dones que fan treball submergit a la llar, o que treballen a temps parcial sense contracte laboral, o que realitzen tasques agrícoles no remunerades.

33. Quines són les causes de la baixa remuneració que reben moltes dones pel seu treball?

Les causes de la baixa remuneració que moltes dones reben pel seu treball es deuen a l'escassa qualificació laboral i la dedicació a treballs que tenen poc prestigi social i són mal pagats.

34. Quina mena d'activitats s'engloben dins el sector no estructurat de l'economia? Per què hi solen treballar moltes dones?

Dins el sector no estructurat de l'economia s'engloben activitats considerades com a marginals, com ara la venda ambulat o altres feines que es qualifiquen com a treball submergit. Moltes dones hi solen treballar perquè són feines que es poden compatibilitzar amb les tasques domèstiques, que es poden fer a casa o perquè no exigeixen cap qualificació laboral.

35. Què significa la sigla AOD?

AOD significa Ajut Oficial al Desenvolupament i és el conjunt de recursos que els països desenvolupats destinen a ajudar els menys desenvolupats.

36. Quins són els objectius actuals de l'Ajut Oficial al Desenvolupament?

Els objectius actuals de l'AOD són la promoció del treball productiu i el subministrament de serveis socials bàsics per a la població més pobre.

37. Quines són les fonts d'AOD dels països subdesenvolupats?

Les fonts d'AOD dels països subdesenvolupats són els acords bilaterals, els ajuts multilaterals i les ONG. Els primers proporcionen dues terceres parts de l'ajut; els segons, un cinquena part, i els tercers una setena part.

38. Quina font de l'AOD és més beneficiosa per al desenvolupament global dels països del Tercer Món?

Els ajuts procedents de les ONG, malgrat que són menys del 15% dels ajuts exteriors, són els únics diners realment desinteressats, sense contrapartides econòmiques, comercials o socials, que reben els països subdesenvolupats.

39. Quines condicions hauria de complir l'AOD per ser totalment efectiva?

L'AOD, per ser realment efectiva, hauria de destinar-se totalment a projectes de desenvolupament global a llarg termini i evitar que s'utilitzés per part dels països desenvolupats com a part dels seus programes d'expansió comercial, política o geoestratègica.

Pàgina 195

Observa aquest mapa i justifica si és possible fer una divisió entre àrees culturals de zones desenvolupades i àrees culturals de països del Tercer Món.

L'alumnat pot observar que l'àrea cultural europea pertany en la seva totalitat als països desenvolupats.

Pàgina 197

Relaciona les dates d'aparició o creació de nous estats amb el procés de descolonització.

El procés de descolonització es va dur a terme entre 1955 i 1975, dates en les quals es comprova al gràfic que apareixen una gran quantitat de nous estats.

Pàgina 198

Quines dues nacions van quedar repartides entre Espanya i França després que es fixés la frontera als Pirineus?

Les dues nacions que van quedar repartides entre França i Espanya a causa de la fixació de la frontera als Pirineus van ser el País Basc i Catalunya.

Pàgina 200

Consulta en un atlas històric quina era la línia fronterera entre Mèxic i els Estats Units abans del 1845.

L'alumnat ha d'observar que abans de 1845 bona part de l'actual territori dels sud i l'oest dels EUA pertanyia a Mèxic.

Pàgina 205

Calcula la mitjana de quilòmetres quadrats que correspon a cada municipi d'aquests quatre estats europeus.

França	15,01 km ²
Noruega	721,32 km ²
Portugal	303,58 km ²
Suïssa	13,48 km ²

Pàgina 210

Consulteu el darrer *Anuari Estadístic de Catalunya* publicat i feu una llista de les dades socioeconòmiques que aporta. Podeu accedir-hi a través del web [http:// www.idescat.es](http://www.idescat.es)

L'*Anuari Estadístic de Catalunya* aporta una sèrie de dades socioeconòmiques. Se'n poden destacar, per exemple, la natalitat, la mortalitat, l'estructura de la població per edats, l'atur, l'ensenyament, la sanitat, els serveis socials, etc.

Pàgina 212

Observa aquesta fotografia i dedueix per què utilitzar només el PIB pot portar a conclusions equivocades sobre la situació de desigualtat en una societat.

L'alumnat hauria de fer un comentari en què es valorés, que el PIB per habitant representa només una mitjana i que no explica com està repartida la riquesa. A més, tampoc no mesura el treball domèstic no remunerat, ni les economies de subsistència, ni els costos ecològics de la producció.

Pàgina 212

Classifica aquests països a partir de les dades de cada indicador. Quines diferències hi observes? Quin dels tres indicadors triaries per valorar el desenvolupament de cada país?

La classificació segons cada un dels indicadors és la següent:

Segons el PIB per PPA	Segons l'IDH	Segons la TMM5'
Japó	Japó	Japó
Rep. Sud-africana	Polònia	Polònia
Polònia	Mèxic	Mèxic
Mèxic	Xina	Xina
Gabon	R. Sud-africana	R. Sud-africana
Xina	Gabon	Haití
Haití	Haití	Gabon

La Rep. Sud-africana, malgrat tenir un PIB per PPA relativament elevat, perd posicions quan se la compara amb els altres països pel nivell de vida. Aquest fenomen també passa amb Gabon. Contràriament, la Xina destaca força pel nivell de vida malgrat la baixa renda, i això es repeteix en menor grau amb Polònia i Mèxic.

Segurament l'IDH o la TMM5 són millors indicadors per valorar el desenvolupament d'un país.

Pàgina 215

Busca a la premsa diària quins llocs del món pateixen actualment algun conflicte bèl·lic en què es donin, a més, situacions de manca d'aliments.

La resposta a aquesta activitat depèn de l'actualitat informativa del moment.

Pàgina 216

Fes la llista dels estats amb la mitjana de la població sobrealimentada. Consulta els nivells de renda per habitant d'aquests països i raona si aquesta sobrealimentació correspon a un millor nivell de vida.

Els països amb la mitjana de població sobrealimentada són: els EUA, Portugal, Espanya, Irlanda, Itàlia, Hongria i Grècia. Tots ells, excepte Hongria, mostren nivells de renda elevats; en canvi el seu IDH és més variat; dintre de ser un IDH superior a 0,850, la qual cosa ens demostra que són països desenvolupats, hi trobem una àmplia gamma de nivells de desenvolupament i també cal dir que no s'hi troben els països amb un PIB per PPA per habitant més elevats del món, excepte EUA. Això ens fa pensar que aquesta sobrealimentació deu ser provocada més per uns hàbits culturals que no pas perquè tingui una relació directa amb el grau de desenvolupament.

Pàgina 218

Selecciona tres països: un amb IDH superior a 0,900, un amb IDH comprès entre 0,601 i 0,800 i un tercer amb IDH menor de 0,400. Busca altres indicadors socioeconòmics d'aquests tres països i explica per escrit fins a quin punt aquests indicadors corroboren l'IDH.

La resposta és oberta perquè poden escollir els tres països que vulguin. És important que les dades que aportin estiguin argumentades.

Pàgina 219

Per parelles, feu una llista de totes les tasques que realitzen les dones a la llar i que suposen un estalvi de diners, una millora del nivell de vida de la família o uns guanys econòmics, sense que aquesta activitat estigui reconeguda com a laboralment activa.

La resposta a aquesta activitat és oberta. Poden sortir-hi tasques domèstiques com cosir, cuinar, donar medicaments als fills, controlar el valor nutritiu dels àpats, etc.

Pàgina 221

Organitzeu-vos en petits grups i sol·liciteu informació sobre la qüestió del 0,7 % a alguna ONG dedicada a l'ajut a països en via de desenvolupament.

L'activitat és oberta; però és fàcil de telefonar o consultar la pàgina web d'ONG reconegudes com Intermon-Oxfam, per exemple.

Expressa d'una forma gràfica, en un mapa del món, les zones cap a les quals s'adreça l'AOD de cada país i la importància d'aquesta ajuda.

Aquesta activitat s'ha de realitzar en un mapa mundial polític. Es poden fer fletxes proporcionals a la importància de l'ajuda.

ACTIVITATS FINALS

1. Llegeix el text següent, representa en un gràfic de sectors circulars les proporcions de seguidors de cada tipus de religió a Àfrica i localitza en un mapa d'Àfrica els estats on predomina la religió musulmana.

Al gràfic de sectors circulars hi han d'aparèixer: musulmans, 40 %; religions tradicionals, 30 %; cristians catòlics, 14 %; altres cristians, 15 %; altres, 1 %.

2. Es considera que les llengües que no arriben als 5000 parlants estan en perill d'extinció. Fes aquestes activitats mirant la llista que tens a continuació:

- Situa en un planisferi els països amb el nombre més elevat de llengües que no arriben als 5000 parlants.
- Troba el total de llengües que es troben en perill d'extinció.
- Classifica les àrees culturals segons la quantitat de llengües en perill d'extinció.
- Reflexiona-hi i escriu les conseqüències, positives o negatives, que pot portar aquesta pèrdua de diversitat lingüística.

El total de llengües que es troba en perill d'extinció en aquests estats és de 2709. Les àrees culturals, per ordre de llengües en perill d'extinció, són:

– Sud-est asiàtic i Oceania:	1647 llengües
– Amèrica llatina	491 llengües
– Àfrica negra:	265 llengües
– Europea:	228 llengües
– Índia:	50 llengües
– Xinesa:	28 llengües
– Araboislàmica:	0 llengües

La reflexió sobre les conseqüències negatives o positives que pot portar aquest fet són de resposta oberta.

3. A les dades que tens a l'Apèndix d'aquest llibre, consulta l'extensió dels estats actuals. Identifica els vuit estats que, sumats, ocupen més de la meitat de les terres emergides. Fes el mateix amb la població i identifica els sis estats que, sumats, engloben més de la meitat de la població del món.

Els vuit estats que, sumats, ocupen més de la meitat de les terres emergides són: Rússia, el Canadà, la Xina, els EUA, Brasil, Austràlia, l'Índia i l'Argentina. Els sis estats en els quals viu més de la meitat de la població mundial són: la Xina, l'Índia, els EUA, Indonèsia, Brasil i Rússia.

4. La Conferència del Dret del Mar, creada per l'Assemblea General de les Nacions Unides, va aprovar l'any 1982 una convenció que regula la utilització de les aigües marines. En aquesta convenció s'estableix que els estats formats per arxipèlags tindran sobirania sobre la zona marítima inscrita en les línies rectes traçades entre els punts extrems de les illes més llunyanes i que els estats sense litoral tindran dret d'accés al mar a través del territori dels estats de trànsit. Segons aquesta informació, fes les activitats següents:

- Tria dos estats formats per arxipèlags, dibuixa'ls i traça els límits probables de les seves aigües territorials.
- Selecciona cinc estats sense costa, de continents diferents, i representa sobre un mapa quina és la seva sortida al mar més directa.

Per fer aquesta activitat han de consultar l'atles. D'estats formats per arxipèlags poden escollir Filipines i Indonèsia, per exemple.

D'estats sense costa n'hi ha molts: Bolívia, Hongria, Kazakhstan, el Txad i Burundi, per exemple.

5. Representants de 50 estats reunits a San Francisco (Estats Units) van signar la Carta Fundacional de les Nacions Unides. Elabora la llista d'objectius que es proposava aconseguir aquesta organització i, al costat de cada un, escriu quins organismes de l'ONU treballen actualment per assolir-los.

Preservar les generacions futures de la guerra: *Assemblea General.*

Respecte als drets humans: *Tribunal Internacional de Justícia.*

Respecte als tractats internacionals: *Tribunal Internacional de Justícia.*

Promoure el progrés social i elevar el nivell de vida: *Consell Econòmic i Social.*

Practicar la tolerància i la convivència: *Assemblea General.*

Limitació a l'ús de la força armada: *Consell de Seguretat.*

6. Tria l'organització interestatal, mundial o regional, que t'interessi. Escriu un text en què n'especifiquis els objectius i la història, i representa en un mapa del món els estats que en formen part.

La resposta és oberta.

7. Examina en un atlas la frontera entre Mèxic i els Estats Units. Fixa't que hi ha una duplicació de ciutats a banda i banda de la frontera: Tijuana – San Diego, Ciudad Juárez – El Paso, Matamoros – Brownsville, Nuevo Laredo – Laredo. Busca informació sobre producció i problemes migratoris en la frontera entre aquests dos països i intenta explicar les causes d'aquesta duplicació de ciutats.

En la seva resposta han de reflectir les diferències salarials i de drets laborals entre EUA i Mèxic, que porten a moltes empreses a fer el procés de producció a Mèxic i la comercialització als EUA. També han d'esmentar els problemes de la immigració il·legal mexicana cap als EUA i els problemes que això origina.

8. Llegeix el text sobre els berbers que tens tot seguit i comenta les conseqüències que comporta per a aquest poble la seva divisió en països diferents i quina influència té l'actuació dels estats en la pèrdua de la seva cultura tradicional. Amplia el que saps sobre els berbers en llibres, enciclopèdies o en la premsa diària.

Resposta oberta. Cal que hi esmentin que els berbers són minoria a tots els estats on viuen i els esforços que fan aquests estats per integrar-los i assimilar-los: concentració en poblats, arabització, destrucció del seu sistema econòmic.

9. La llei electoral espanyola utilitza les províncies com a circumscripcions electorals. S'hi estableix que cada província ha de tenir, com a mínim, dos diputats o diputades al Congrés dels Diputats, i les ciutats de Ceuta i Melilla un cada una. La resta d'escons s'assigna a cada província en funció de la població. Calcula quants habitants per diputat pertoquen a

les províncies d'Osca, Las Palmas, Burgos, Valladolid, Madrid, Tarragona, Sòria i València. ¿Creus que es tracta d'un cas de mal repartiment? ¿Creus que caldria repartir els diputats i les diputades d'una altra manera?

Província	Cens 2001	Diputats	Habitants per diputat
Burgos	348 934	4	87 233
Madrid	5 423 384	34	159 511
Osca	206 502	3	68 834
Las Palmas	886 676	7	126 668
Sòria	90 717	3	30 239
Tarragona	609 673	5	121 934
València	2 216 285	16	138 517
Valladolid	498 094	5	99 618

10. En grups de dues persones, examineu els quatre mapes d'un Estat imaginari que us facilitem a la pàgina següent. Aquest Estat fa poc que ha accedit a la independència i cal fer-hi una divisió territorial que serveixi per al seu desenvolupament i que en faci senzilla l'administració.

Hi ha l'acord de govern de dividir el país en tres districtes. Cal, però, que tinguis en compte alguns problemes:

- Segons el sistema electoral aprovat, de cada districte sortiran tres diputats, a banda dels habitants que hi hagi.
- Els integrants de les ètnies A i C no volen dependre de l'ètnia B; a més a més, els de l'ètnia C no poden veure els de la B perquè aquests van vendre els avantpassats de C com a esclaus.
- Els territoris muntanyosos situats al sud de l'Estat són els menys desenvolupats econòmicament, mentre que el màxim desenvolupament es registra a la zona central del territori.

Quina seria la vostra divisió territorial? Dibuixeu-la sobre un mapa calcat d'un d'aquests i escriviu quins criteris heu tingut en compte per fer-la. Després podeu comentar les propostes amb tota la classe. Per fer-ho, caldrà que les vostres propostes es puguin justificar de manera raonable. Així, cal que tingueu en compte els avantatges i els inconvenients que puguin comportar.

La resposta és oberta i caldrà valorar-hi l'argumentació de la divisió territorial que hagi efectuat l'alumnat.

11. Per parelles, examineu els indicadors de la taula anterior i feu les activitats següents:

- Classifiqueu els indicadors socioeconòmics de la taula segons el tipus de dades que aporten. – Quines unitats s'hi utilitzen?
- Classifiqueu els indicadors des del més qualitatiu al més quantitatiu.
- Classifiqueu els quatre països de la taula per ordre de desenvolupament i justifiqueu la classificació a partir dels indicadors que segons el vostre parer són els més significatius.
- Localitzeu aquests països en un atlas on indiqueu a quins continents pertanyen.

– Tipus de dades que s'hi aporten:

Demogràfiques: fecunditat, esperança de vida d'homes i dones.

Culturals: analfabetisme masculí i femení, escolarització secundària i universitària, llibres publicats, despesa en educació.

Sanitàries: mortalitat infantil, metges, accés a l'aigua potable.

Béns de consum: televisors.

Econòmiques: PIB per habitant, consum d'energia, despesa en defensa.

Alimentàries: calories.

– Unitats que s'hi fan servir: Fills per dona, tants per mil, tants per cent, anys, unitats per mil habitants, dòlars per habitant, TEC/any per habitant.

– Classificació dels indicadors: la classificació pot tenir un ordre diferent perquè és opinable si determinats indicadors són més o menys qualitius que altres. El que interessa és que l'alumnat entengui que un PIB per habitant és molt quantitatiu, perquè no ens explica res sobre com està repartit, i que la mortalitat infantil és molt més qualitativa perquè a través d'ella podem deduir l'atenció i l'estat sanitari i alimentari de la població infantil.

– Ordre dels països segons el seu desenvolupament:

Noruega: és el més desenvolupat; això es pot veure a partir de diversos indicadors, com ara la mortalitat infantil, l'analfabetisme, els béns de consum o els llibres publicats.

Mèxic: malgrat tenir un PIB per habitant inferior al de l'Aràbia Saudita, el seu desenvolupament es veu a través de la mortalitat infantil, l'esperança de vida, l'analfabetisme i els llibres publicats.

Aràbia Saudita: té un PIB elevat, però els seus indicadors culturals i sanitaris són clarament deficitaris.

Pakistan: és un país clarament subdesenvolupat i això ho denoten tots els seus indicadors.

– Continents als quals pertanyen:

Noruega: Europa

Mèxic: Amèrica

Aràbia Saudita i Pakistan: Àsia

12. Llegeix el text que tens a continuació i examina el quadre de dades. Redacta un comentari comparatiu entre la situació de la infància de l'Àfrica occidental i la que hi ha al nostre país.

Activitat oberta.

13. En cas que disposessis de totes les dades estadístiques necessàries, quins creus que serien els quatre indicadors socioeconòmics més indicatius per mesurar el grau de benestar d'un país? Compara les teves conclusions amb les dels teus companys i companyes i discuteix-ne la validesa.

Activitat oberta.

14. Calcula l'índex de correlació entre el PIB per PPA i les línies telefòniques per 1000 habitants dels països del sud-est asiàtic, segons la taula següent, i exposa les conclusions que en treguis.

Per fer el càlcul de la correlació entre aquestes dues dades utilitzarem la correlació de Pearson que es calcula amb la fórmula següent:

$$r = \frac{Exy}{Sx \cdot Sy \cdot N}$$

x = diferència entre cada valor de la variable x i la mitjana de les variables x .

y = diferència entre cada valor de la variable y i la mitjana de les variables y .

Exy = suma dels productes de x i y .

N = nombre països estudiats.

Sx i Sy = desviacions estàndard de les variables x i y .

Segons la correlació de Pearson, $r = 0,887$. Com que la correlació s'aproxima a 1, és una correlació clarament positiva que ens indica que existeix una relació positiva entre el nivell de renda i la possessió de telèfon als països del sud-est asiàtic.

15. Elabora un gràfic de dispersió de punts per relacionar la participació en els ingressos del 40 % de famílies més pobres amb el PIB per PPA per habitant. Extreu conclusions i comenta el repartiment de la riquesa a Amèrica.

Per fer aquest gràfic, a l'eix d'ordenades hi posarem el PIB per PPA per habitant i a l'eix d'abscisses, el percentatge de participació en el PIB del 40 % de famílies més pobres. Una vegada confeccionat el gràfic, s'hi observa que hi ha un grup de països (Hondures, Guatemala, Brasil, Panamà) on el repartiment de la renda és molt desigual; un grup de països on, malgrat la baixa renda, aquest repartiment és més igualitari; i un tercer grup, format per EUA i el Canadà, on el repartiment és bastant bo i la renda és elevada.

16. Llegeix el text sobre la fam a Bangla Desh i elabora un esquema conceptual de les causes que s'hi relacionen. Afegeix-hi un mapa del país.

L'esquema conceptual és d'elaboració pròpia de cada alumne perquè hi ha de relacionar les idees o els conceptes que surten al text d'una manera personal. Com a mínim haurien de destacar-s'hi els fets següents: concentració de la terra en poques mans, baixa productivitat; jornalers que treballen per sous baixíssims; especulació en els preus del sòl agrícola; baix rendiment agrícola; desaparició de la diversitat de varietats d'arròs a causa de la revolució verda.

17. Amb les dades que et proporcionem, intenta descriure la situació sanitària de cada un d'aquests països.

Pot haver-hi diferents maneres d'enfocar l'activitat, però caldria que l'alumnat s'adonés que: Costa Rica té quasi la mateixa esperança de vida que els EUA amb molta menys renda i menys metges; que Sri Lanka, malgrat ser el de menor PIB i tenir menys metges, té uns nivells de salut molt superiors a Guatemala que en queda molt distanciat.

Les possibles explicacions a aquestes diferències s'han de buscar en el nivell de desenvolupament de cada país, però especialment, en el repartiment de la renda, els nivells educatius i en l'organització de l'atenció sanitària.

18. Llegeix el text següent sobre el treball infantil a l'Àfrica occidental. Busca a l'atles a quins països es refereix i redacta un comentari on es destaquin les diferències entre la situació que retrata el text i la situació al nostre país pel que fa al treball infantil. Explica també si estàs d'acord amb l'opinió sobre el treball infantil que es defensa al text i si creus que aquest tipus de treball pot ser profitós per a l'educació d'aquests infants.

El comentari ha de ser personal i, per tant, aquesta activitat és de resolució oberta. Tanmateix, caldria que l'alumnat s'adonés que el treball dels nens i nenes menors de 14 anys s'ha de contextualitzar en el tipus de societat en què es viu i que aquest treball infantil pot ser, en determinades societats, motiu de valoració i autoestima quan es desenvolupa dins unes condicions adequades a les capacitats dels infants i no ocupa tot el seu temps.

19. Examina les piràmides de població activa per edats de Zimbabwe i Finlàndia i informa't de la situació econòmica i social d'aquests dos països. Tot seguit redacta un text titulat: «Treball, edat i sexe a Zimbabwe i Finlàndia» en el qual es faci referència a les qüestions següents:

- Participació de la dona en la població activa dels dos països. Evolució per edats.
- Comparació de la població activa femenina amb la població activa masculina.
- Edats d'incorporació al món del treball i de sortida d'aquest. Diferències entre els dos països.

El text és de redacció oberta, però l'alumnat hauria d'aportar algunes dades, extretes de l'annex estadístic del llibre de text, sobre la situació social i econòmica d'aquests dos països i observar

que la participació laboral de la dona, en el sector estructurat del treball, és molt més elevada a Finlàndia que no pas a Zimbabwe, fins a igualar pràcticament la de l'home; que l'edat d'incorporació al món laboral és més primerenca a Zimbabwe, i la retirada del món del treball és molt més tardana; que a partir de la franja de 20- 24 anys, es diferencia molt a Zimbabwe la proporció de dones treballadores respecte a la d'homes treballadors; que a Finlàndia, en la franja de 20-24 anys, encara hi ha un terç d'homes i de dones que no són laboralment actius.

20. En el treball submergit s'inclou el treball en el sector no estructurat de l'economia i en l'agricultura de subsistència. Repassa aquests conceptes en la unitat i elabora per escrit una explicació de les dades del quadre.

En els tres casos s'observa que:

- Les dones predominen àmpliament en les dades de treball submergit. El contrast més important es produeix a la República Sudafricana on quasi no hi ha homes en el sector no estructurat de l'economia i, en canvi, hi treballen més de la meitat de les dones.
- A Algèria quasi totes les dones desenvolupen el seu treball en el sector no estructurat de l'economia.
- Les dones incloses en el sector estructurat de l'economia treballen, sobretot, en el sector dels serveis. Possiblement, moltes de les dones incloses en el sector no estructurat es dediquen a les tasques agrícoles.

21. Examina la taula dels països del món on va ser més important l'AOD l'any 1999 segons el PNUD i fes les activitats següents:

- Consulta els seus indicadors socioeconòmics i justifica les causes per les quals creus que els és necessària aquesta ajuda.

- ¿Creus que aquests són els països més necessitats del món?

Els indicadors socioeconòmics que pot consultar l'alumnat a l'annex estadístic del llibre de text són diversos, però per fer aquest activitat són especialment rellevants l>IDH i el PIB per PPA per habitant. Les dades referents a la llista de països on l'AOD representa una part molt important del PIB són:

	IDH	PIB PPA
Nicaragua	2279	0,635
Malawi	586	0,397
Guinea Bissau	678	0,339
Mongòlia	1711	0,569
Cap Verd	4490	0,708
Eritrea	880	0,416

Les dades referents a la llista de països on hi ha més AOD per habitant són:

	IDH	PIB PPA
Cap Verd	4490	0,708
Belize	4959	0,776
Israel	18440	0,893
Albània	3189	0,725
Nicaragua	2279	0,635
Samoa	4047	0,701

En la llista de països on l'AOD representa una part molt important del seu PIB n'hi ha tres (Malawi, Guinea Bissau i Eritrea) amb un nivell de vida molt baix, la qual cosa justifica la necessitat d'aquesta ajuda, mentre que la resta presenten uns nivells de vida mitjans. En la llista dels països amb més AOD per habitant observem que tots tenen un nivell de vida mitjà i hi sorprèn la presència d'un país totalment desenvolupat -Israel- segurament degut a la seva situació geopolítica.

Cal concloure que segurament la majoria d'aquests països més afavorits per l'AOD no són pas dels més necessitats del món, però cal recordar que aquesta depèn en gran part dels acords bilaterals entre països.

- Els és necessària l'ajuda perquè són països en vies de desenvolupament.
- En general, sí que són dels països més necessitats del món, però bé que Israel, que té una ajuda per habitant molt alta, és un cas singular, ja que l'ajuda respon més a raons polítiques, religioses, etc.

EXERCICIS DE SÍNTESI

La resposta depèn de l'elaboració que l'alumnat faci de la informació que se li facilita, però es poden donar les orientacions següents per a les respostes:

- Cal destacar-hi la minorització de la població autòctona índia a molts dels actuals estats americans a causa de la important immigració europea, l'aportació d'esclaus africans i el mestissatge. Cal que l'alumnat posi exemples concrets d'estats per recolzar les seves afirmacions.
- Cal observar que a Amèrica hi queden territoris dependents d'estats europeus, però que la presència cultural d'aquests antics colonitzadors és molt patent si considerem que les llengües oficials dels estats americans són l'anglès, l'espanyol, el portuguès i el francès.
- El text sobre la discriminació de la població maia de Guatemala és un exemple de la discriminació de la població ameríndia per raons culturals i econòmiques.
- Caldria que l'alumnat examini amb atenció el mapa adjunt i posi exemples concrets de cada tipus de fronteres. S'hauria de relacionar la informació del mapa amb la dels conflictes armats a causa de les fronteres.
- La resposta a aquesta activitat és oberta, però caldria que s'hi reflectissin uns quants fets essencials: hi ha una distinció entre un grup de països desenvolupats o molt desenvolupats (EUA, Canadà, Costa Rica i Xile) i un altre de subdesenvolupats, tot i que aquest subdesenvolupament és reduït (Mèxic, Colòmbia i Brasil); s'hi destaca l'endarreriment d'Haití respecte als altres estats americans; la profunda diferència tecnològica i educativa (accés a Internet i escolarització majors de 17 anys) entre EUA i Canadà i la resta d'estats americans; la relació entre un ISF elevat (Guatemala, Haití i Bolívia) amb un baix IDH, un baix índex de metges i poca esperança de vida.